

BASIN BİLDİRİSİ

MADEN MÜHENDİSLERİ ODASI BAŞKANI MURAT TURAN, 5.11.1976 GÜNÜ ANKARA'da ISINMA SORUNUNU KONU ALAN BASIN TOPLANTISINDA ISINMA SORUNUNUN, BİR AVUÇ MUTLU AZINLIĞIN DEĞİL EMEKÇİ HALKIN SORUNU OLDUĞUNU SÖYLEDİ.

KİM ISINIR, KİM ÜŞÜR?

1976 kışına girerken, emekçi halkımızın başlıca sorunlarından biri olan ısınma sorununa ilişkin gerçekleri ortaya koymak. var olan soygun ve sömürüyü sergilemek amacıyla, kısa süre içinde hazırladığımız bir araştırmanın somut ürünlerini kamuoyuna aktarmayı yararlı gördük.

Kim ısınır, kim üşür?

Kim ne yakar, nasıl ısınır?

Üretilen yakacaklar kimi ısıtır?

İşte karşılıkları kaba çizgileriyle belli olan bu soruların ayrıntılı ve çarpıcı yanıtlarını ve daha başkaca gerçekleri dile getirmeye çalışacağız.

ISINMA KAYNAĞI OLARAK YAKACAKLAR.

Konuya var olan gerçekleri saptamayla gireceğiz. Yapılan ayrıntılı araştırmalar ve üretilen İstatistiksel veriler, günümüz Türkiye'sinde ısınma kaynaklarımızın tüketim değerleriyle birlikte şu şekilde olduğunu göstermektedir.

(1975 değerleriyle);

Tezek	14,7 milyon ton
Odun	14,5 » »
Bitki artıkları	1,3 » »
Linyit	4,6 » »
Petrol	2,0 » »

Bu sayısal veriler, ısınma sorununun aslında toplumu oluşturan sınıf ve tabakalardan hangisine ait olduğunu açıkça vurgulamaktadır. Nasıl?

EN ÖNEMLİ ISINMA KAYNAĞIMIZ : TEZEK!

Önce tezeği ele alalım kısaca. Nüfusumuzun yaklaşık % 70'ini oluşturan büyük çoğunluğun hemen hemen tek ısınma kaynağı tezekdir. Kırsal alanın, köylülüğün en önemli ısınma kaynağı olarak tezek, 30 milyon insanımızı doğrudan doğruya ilgi-

lendirmektedir. Tezeğin ısınma kaynağı olarak yakılmasının, insanın insanca yaşamasına ne denli ters düştüğü yadsınmaz bir gerçektir. Ancak bir noktanın bilinmesinde yarar vardır; 5 kg. yaş hayvan dışkısının (gübrenin) kurutulması ile elde edilen 1 kg. tezek, yandığında 2300 KCal ısı verir. Oysa bu ısı değerindeki bir linyiti sobada yakmak ve ısınabilmek hemen hemen olanaksızdır. Bu gerçek, bize halkımızın % 70'inin, yani 30 milyon insanımızın üşüdüğünü vurgulamaktadır. Hem de titreyerek.

ISINMA KAYNAĞI TEZEKTEN, GÜBRE KAYNAĞI TEZEĞE.

Oysa ahır gübresi, toprağa bitki besin maddesi vermekle kalmaz, onun aynı zamanda fiziksel, kimyasal ve biyolojik özelliklerini de düzenler. Bu konuda yapılan araştırmalar, yılda ortalama 3 milyon ton'dan fazla amonyum sülfat olarak azot», 1,5 milyon ton'dan fazla «süper fosfat olarak fosfor» ve 1 milyon ton dolayında da «potasyum sülfat olarak potasyum» un tezek olarak yakıldığını göstermektedir. Ve salt bunların toplamı ise yılda tüketilen ticari gübrelerden fazladır. Kurutulup ısınma kaynağı olarak kullanıldığında toplam tüketim değeri 14,7 milyon ton olan tezek, gübre olarak kullanıldığında toplam tüketim değeri tam 5 katma çıkmaktadır ki bu sonuç büyük bir kaynak kaybını gösterir. Bir başka deyişle, tezeğin ısınma kaynağı olarak değil, gübre olarak görülmesi gerekliliği ortadadır. Ancak 30 milyon halkımız, üşümemeyi açlığa yeğ tutuyor.

TEZEĞİN YOLDAŞI ODUN!

«Ormanlarımız, sanayileşmenin gerektirdiği talepleri, yurt içinde dar boğazlara yol açmaksızın karşılama anlayışı içinde işletilecektir.» Isınan mutlu tekelci sermaye azınlığının ormanlarımıza ilişkin temel görüşü bu. Ve bu temel görüşten hareketle de yıllık yakacak odun üretimi 6,6 milyon ton olarak saptanmıştır. Ne var ki salt kendi sınıfsal çıkarını planlayan tekelci sermaye, gelecek yıllar için bir artış düşünmemekte, üretimi 6,6 milyon ton'da dondurmaktadır.

Bilindiği gibi kullanım alanında odun, yapacak ve yakacak diye ikiye ayrılır. Doğal olanı, akılcı olanı, bu ikisinin toplam üretim içindeki oranlarının değişmemesi şeklindedir. Bu tür bir denge yoktur ülkemizde ve kurulması da günümüz Türkiye'sinde olanaksızdır. Tüketimi yakacak odundan yapacak oduna doğru yöneltme ya da yakacak odun tüketimini dondurma yönlü planlamalar, ısınan mutlu tekelci sermaye azınlığının, üşüyen yoksul emekçi halk çoğunluğunu üşütmeye değil dondurmaya itmesi anlamına gelir. Çünkü bu tür planlamalara ilişkin şu sorunun yanıtı başka türlü verilemez; yakacak odundan yapılacak kısıntı ile doğacak yakacak açığı ne ile ve nasıl karşılanacaktır? Bugün yılda ısınma kaynağı olarak tüketilen toplam odun miktarı 14,5 milyon tondur. Bu miktarın 6,4 milyon kadarı kaçak kesimdir. Ki bu değer tekelci sermayenin planladığı yakacak odun miktarına hemen hemen eşittir. Yakacak sorunları başka kaynaklardan karşılanmadığı sürece, bu kesimi yapan yoksul emekçi halk çoğunluğunun sorumluluğundan söz edilemez.

BİTKİ ARTIKLARI İLE ISINAN KARADENİZ HALKI.

Bitki artıkları genellikle Karadeniz kıyı bölgelerimiz ve özellikle Doğu Karadeniz bölgesi halkı için ana ısınma ve kullanma yakıtı olarak iş görür. Bunlar kurutulmuş bitki artıklarıdır. Mısır koçanıdır, fındık kabuğudurlar ve fıstık kabuğudurlar. Yıllık tüketim miktarı 1,3 milyon tondur ki bu miktarı, yıllık linyit tüketiminin 1/4'ü civarındadır.

Her ne kadar başka kullanım yerleri bugün için yok ise de insanlarımızın buna güvenilir ve bazen de tek ısınma kaynağı olarak kullanmaları acı bir gerçektir.

TEZEK, ODUN ve BİTKİ ARTIKLARINDAN PETROLE UZANAN ISINMA ÇİZGİSİ.

Tezek, odun ve bitki artıklarından petrole uzanan ısınma çizgisi, mutlu tekelci sermaye azınlığından, emekçi halk çoğunluğuna uzanan çizgiyi simgeler aslında. İsinmada petrol, fuel - oil olarak karşımıza çı-

kar. Büyük tstl değeri ile taşıma ve kullanım rahatlığı açısından iyi bir yakıt olarak nitelendirilir. Bugün Türkiye'de tüketilen toplam petrolün % 45'i fuel - oil'dir. Tüketilen toplam fuel - oil'in yaklaşık 2 milyon tonu ise büyük kentlerin lüks apartmanlarında, kalorifer kazanlarında yakılmaktadır. Öte yandan bir önemli gerçeği burada vurgulamayı yararlı görmekteyiz. Bilindiği gibi petrol büyük oranda ithale dayanmaktadır. Bu ise milyarlarca dövizin çokuluslu tekellere akıp gitmesine neden olmaktadır. Bu açıdan bakıldığında da petrole dayalı ısınma politikasının, «kel başa şimşir tarak» olmaktan çok, tekelci sermayenin ısınma politikası olarak belirdiği gibi, ithalat yoluyla büyük bir kâr kaynağı olarak da belirmektedir.

LİNYİTTEKİ GERÇEKLER.

Buraya kadar linyit dışında tüm yakıtlardan söz edildi. Taşkömürünün ısınma kaynağı olarak tüketimi çok düşük olduğu için, değinmeyi gereksiz bulduk. Bugün Türkiye'de ısınma kaynağı olarak tüketilen toplam linyit miktarı yaklaşık 4,6 milyon ton'dur. Bir ilginç karşılaştırma bu miktarın, bir yıl içinde tüketilen tezeğin 1/3'ü kadar olduğunu gösterir.

Bilinen ve saptanan değerlerle, Türkiye'de 7 ayrı bölgede toplam 6 milyar ton linyit rezervi vardır. 3,2 milyar ton'luk düşük ısı değerli ve bu özelliğinden ötürü de ısınma kaynağı olarak elverişsiz olan Afşin - Elbistan rezervi bir tarafa bırakılırsa bilinen rezervin (2,8 milyar ton) % 20'i devlete % 80'i ise özel sektöre aittir. Yıllık üretim değerlerine göz atıldığında çok daha önemli sonuçlar yakalamak mümkündür. 1975 yılında üretilen toplam linyit, 8,7 milyon ton olup, bunun 2,9 milyon tonu özel sektöre, 5,8 milyon tonu ise devlet sektörüne aittir. Sektörlerin üretimleri ile rezervleri arasındaki ters orantılık dikkat çekicidir. Rezervin % 20'sine sahip olan devlet sektörü, toplam linyit üretiminin % 70'ini karşılamaktadır. Buna karşılık rezervin % 80'ine sahip olan özel sektör, toplam linyit üretiminin ancak % 30'unu karşılamaktadır. Öte yandan çalışan toplam 523 linyit sahasından 35'i devlete, 4'ü

özel idarelere ve 484'ü ise özel sektöre aittir.

Konuyu özelleştirerek, ısınmada tüketilen linyit miktarlarına değinmek yararlı olacaktır. 1975 yılında üretilen toplam 8,7 milyon tonun 5,8 milyon tonunun devlete, 2,9 milyon tonunun ise özel sektöre ait olduğunu vurgulamıştık. Devlet sektöründe üretilen 5,8 milyon tonun % 44'ü ısınmada tüketilmiştir ki bu da 2,5 milyon ton demektir. Öte yandan özel sektörün ürettiği 2,9 milyon tonun % 75'i ısınmada tüketilmiştir ki bu da yaklaşık 2,1 milyon ton demektir. Bir başka deyişle, 1975 yılında, ısınmada tüketilen toplam linyit miktarı 4,6 milyon tondur. Geriye kalan 4,1 milyon tonun büyük bir kısmı termik santrallerinde tüketilmektedir.

Şu bir gerçektir ki gerek yıllık üretim ve gerekse ısınmada tüketilen linyit miktarı, mevcut linyit kaynaklarımıza oranla çok düşük boyuttadır.

LİNYİT KAYNAKLARIMIZ TÜRKİYE'Yİ YAKLAŞIK 50 YIL ISITABİLİR. HEM DE İNSANCA.

Bilimsel verilere dayanarak yapılan yaklaşımlar; Türkiye'nin ısınma sorununun çözümlenmesi için, yılda 80 trilyon KCal'lık bir ısı üretimine ulaşılması gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu değer ise yaklaşık olarak 3000 KCal/Kg'lık ısınma ısısı değerindeki 42 milyon ton'luk linyit üretimine eşdeğerdir. Doğal olarak bu tür bir yaklaşıma, belirli varsayımlara dayanarak gidilebilmiştir.

Örneğin bu yaklaşımda, kış ayları için ortalama sıcaklık—12°C alınmıştır. Başkaca, standart konut ve yeterli soba varsayımlarım da vurgulamak isteriz.

Toplam linyit kaynağımızı 2 milyar ton olarak kabul edersek, 42 milyon tonluk yıllık tüketimle, bu kaynağımızın 50 yılda ancak tükenebileceğini gösterir. Bu ise tüm Türkiye'nin tam 50 yıl insanca ısınması demektir. Ancak böylesi bir çözüm, son çözümlenmede siyasi tercihe dayanır ki, bu da emperyalizme kaynaşık teknelci sermayenin tercihi olamaz.

Kanımız odur ki, Türkiye'nin ısınma sorununun çözümü, linyite dayalı bir ısınma po-

litikasının uygulanmasıyla olanaklıdır. Ve var olan seçenekler içinde en doğrusu da budur.

Bunun için ise tüm linyit kaynaklarının salt ısınma kaynağı olarak planlanması gerekir. Çok sayıdaki küçük ocakların birer elektrik üretici olarak değil, ülke yüzeyine dağılmış çok sayıda ısıtıcı birimler ya da sobalar olarak ele alınması gerekir.

LİNYİT SATIŞ FİYATLARI SÖMÜRÜ, SOYGUN VE 1976 KIŞI.

Linyit satışlarına kaba bir gözlem, bu alanda tam bir sömürü ve soygunu açıkça gösterir. Ve bu sömürü ve soygun 1976 kışında doruğa varacaktır. Önce belirli bilgileri sergilemede yarar vardır.

Devlet ürettiği linyitin satış fiyatlarını resmi olarak saptar. Aşağıda son olarak belirlenen (16.7.1971) ocak ağız kömür satış fiyatları verilmiştir:

Tunçbilek	140 TL/Ton
Seyitömer	90 »
Soma	130 »
Alpagut - Dodurga	170 »
Beypazarı	100 »
Aşkale	180 »

Yukarıdaki değerlere taşıma ve depolama harcamaları dahil değildir. Ankara'da bu fiyatlar; Tunçbilek kömürü için 250.— TL/Ton, Soma kömürü için ise 240.— TL/ton dur. Bir başka kentte örneğin Eskişehir'de Tunçbilek Kömürü 195.— TL/ton'dan, Seyitömer Kömürü ise 135.— TL/ton'dan satılır.

Üretimin önemli bir kesimi ise ocak ağızlarından serbest satış ve köy tahsisleri adı altında satılır. Ancak bu satışlarda devreye giren araçlar, kömürü, hak sahibi köylerde değil, kendi saptadıkları fiyatlarla yine kendilerinin seçtikleri yerlerde pazarlarlar. Öylesine ki, bazan müteahhitlere ocaklardan satış depolarına taşınması için verilen kömürlerde, aynı müteahhitler tarafından başka yerlere satılır. Burada sözü edilen, gerek aracı gerek taşıyıcı müteahhit ve gerekse tahsis sahipleri tam bir vurguncu olarak belirir. Ya da soyguncu. Çünkü kentlerdeki özel

kömür satış depolarında soğuk kış günlerinde linyit, niteliğine göre 450 - 800.— TL. arasında alıcı'bulur. Diğer yandan T.K.İ.'nin tüm işletme lerinde üretim maliyetleri satış fiyatlarının 2 katının üstündedir. Bu ise, devletin aracıyı açıktan beslemesi, ona hizmet etmesi demektir. Devletin resmi satış depolarından linyit satın almanın ne denli zor olduğu bilinen bir gerçektir. Bir oranda bilerek yaratılan bu zorlama, bu yokuşa koşma, özel satış depolarındaki linyit fiyatlarının astronomik düzeylere çıkmasına neden olmaktadır. Öyle ki 1976 kışında bu depolarda, linyit niteliğine göre 600 -12000.— TL. arasında alıcı bulabilecektir.

İŞÇİLERİN HAKKI OLAN KÖMÜRDEKİ ASALAKLAR.

Kömür üretiminde çalışan işçilere özel gereksinimleri için verilen yıllık 5 ton ya da daha fazla kömürün önemli bir bölümü de yine aynı kanallardan geçerek, kentli tüketiciye ulaşır.

ÖZEL SEKTÖR LİNYİT SATIŞLARI VE ENGEREKLER.

Özel kesimin linyit satış fiyatı ise üzerinde önemle durulması gereken bir konudur. Bu sektörde, kömürün ocak ağzından tüketiciye varıncaya dek değiştirdiği el sayısı daha fazladır. Devletin linyit satışlarında görülen işlerlik, aynen özel sektör linyit satışlarında da söz konusudur. İşlerliğin niteliği aynıdır ama satış fiyatlarında farklı durum görülür. Aynı nitelikteki kömürün en az yarı - yarıya farklı fiyatlarla pazarlandığı gözlenen bir gerçektir. Aradaki fark, aracıya doğal bir hak gibi akıp gitmektedir.

İSKENDERUN DEMİR - ÇELİK'e A.B.D.'DEN İTHAL EDİLEN KOK KÖMÜRÜ VE FİYASKO.

Bir başka önemli gerçeği burada vurgulamayı yararlı görmekteyiz. İskenderun Demir Çelik Fabrikaları için, metalurjik nitelikte diye A.B.D.'den ithal edilen kok kömürü, bir süreden beri satışa çıkarılmış bulunmaktadır. Erzurum'da dahi pazarlanan bu kok kömürünün, hangi ellerce pazarlandığını linyitte görülen işlerlik çerçe-

vesinde, anlamak zor değildir. Burada asıl önemli olan; metaiurjik nitelikte diye ithal edilen kok kömürünün, bu niteliklere sahip olmadığına anlaşılmış olmasıdır.

KIRSAL KESİM VE ODUN SATIŞLARINDAKİ SÖMÜRÜ VE SOYGUN

Kentlerde linyit satış işlerliği ne ise, kırsal kesimde de odun satış işlerliği odur. Aynı aracı - tefeciler, aynı engerekler, çiyenlar ve asalaklar odun satışlarını da denetimleri altına almışlardır. Ürettiği odunun % 60'ını pazarlama hakkına sahip olan orman işçisi, ürettiği odunu çok düşük fiyatlarla aracıya kaptırır. Aracılar ise odunu zaman zaman % 900 gibi büyük bir farkla tüketicilere aktarırlar. Fazla ayrıntıya girmeden özetle şunları belirtmek olanaklıdır: Yakacak odun olarak tüketilen ortalama 14 milyon ton odun, 400.— TL. satış fiyatı ile yılda 5,5 milyar TL. gibi bir değer demektir.

Bunun yarıya yakın kesimi satış işlemi görür. Bu yarının % 20 kadarı (0,5 milyar TL'den az) 11 milyon orman köylüsüne, % 55 kadarı ise (1.2 milyar TL.'den fazla) bir avuç tefeci - tüccar azınlığa gider.

1976 kışına girerken, 800-1000.— TL. civarında oynayan geçmiş yıl odun fiyatlarının % 40 oranında artacağını rahatlıkla söyleyebiliriz.

SONSÖZ.

Türkiye'de ısınma sorunu, bir avuç mutlu azınlığın değil emekçi halkın sorunudur. Denebilir ki emekçi halk, ilâç sömürüsüne benzer bir sömürü ve soygunla karşı karşıyadır. En doğal gereksinimi olan yakacağı, gün geçtikçe daha fahiş fiyatlarla satılmaktadır. 1976 kışına girildiği şu günlerde ise, fiyatların yüksekliğini bir tarafa iten emekçi halkımız, yakacak bulabilmenin sıkıntısı ile karşı karşıyadır. Sorun, kentlerde ne boyuttaysa kırsal alanlarda da aynı boyuttadır.

Sorun nasıl çözümlenir? Bu sorunun yanıtı kaba çizgileriyle vermeye çalıştık. Sorunu kim çözebilir? Sömürüşüz, soygunsuz ve de insan onuruna yakışır çözümlü; üşüyen, titreyen emekçi halkın kendi iktidarı sağlayabilir ancak.